

STICHTING VOOR DE
RECHTSORDE IN
SURINAME

De essentie van de toegang tot het recht

Mr. G.R. Sewcharan

21 Februari 2018

Alvorens wij u in deze brochure laten lezen over de essentie van de toegang tot het recht, wordt u eerst de preambule van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) in herinnering gebracht:

“ Overwegende, dat erkenning van de inherente waardigheid en van de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap grondslag is voor de vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld;

Overwegende, dat terzijdestelling van en minachting voor de rechten van de mens geleid hebben tot barbaarse handelingen, die het geweten van de mensheid geweld hebben aangedaan en dat de komst van een wereld, waarin de mensen vrijheid van meningsuiting en geloof zullen genieten, en vrij zullen zijn van vrees en gebrek, is verkondigd als het hoogste ideaal van iedere mens;

Overwegende, dat het van het grootste belang is, dat de rechten van de mens beschermd worden door de suprematie van het recht, opdat de mens niet gedwongen worde om in laatste instantie zijn toevlucht te nemen tot opstand tegen tirannie en onderdrukking;

Overwegende, dat het van het grootste belang is om de ontwikkeling van vriendschappelijke betrekkingen tussen de naties te bevorderen;

Overwegende, dat de volkeren van de Verenigde Naties in het Handvest hun vertrouwen in de fundamentele rechten van de mens, in de waardigheid en de waarde van de mens en in de gelijke rechten van mannen en vrouwen opnieuw hebben bevestigd, en besloten hebben om sociale vooruitgang en een hogere levensstandaard in groter vrijheid te bevorderen;

Overwegende, dat de Staten, welke Lid zijn van de Verenigde Naties, zich plechtig verbonden hebben om, in samenwerking met de Organisatie van de Verenigde Naties, overal de eerbied voor en inachtneming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden te bevorderen;

Overwegende, dat het van het grootste belang is voor de volledige nakoming van deze verbintenis, dat een ieder begrip hebbe voor deze rechten en vrijheden;

Op grond daarvan proclameert de Algemene Vergadering deze Universele Verklaring van de Rechten van de Mens als het gemeenschappelijk door alle volkeren en alle naties te bereiken ideaal, opdat ieder individu en elk orgaan van de gemeenschap, met deze verklaring voortdurend voor ogen, er naar zal streven door onderwijs en opvoeding de eerbied voor deze rechten en vrijheden te bevorderen, en door vooruitstrevende maatregelen, op nationaal en internationaal terrein, deze rechten algemeen en daadwerkelijk te doen erkennen en toepassen, zowel onder de volkeren van Staten die Lid van de Verenigde Naties zijn, zelf, als onder de volkeren van gebieden, die onder hun jurisdictie staan'.

Wat is recht in de zin van de UVRM?

In de preambule van de UVRM staat dat het van het grootste belang is dat de rechten van de mens beschermd worden door “de suprematie van het recht”, opdat de mens niet gedwongen wordt in laatste instantie zijn toevlucht te nemen tot opstand tegen tirannie en onderdrukking.

De dringende vraag die zich daarom voordoet is: Wat moet onder ‘recht’ in de zinsnede “de suprematie van het recht” worden verstaan. Want zolang de betekenis ervan niet bekend is, zal het niet de rol kunnen vervullen die in de UVRM ermee wordt beoogd met als gevolg toch het gevaar dat de mens zijn toevlucht zal moeten nemen tot opstand tegen tirannie en onderdrukking. Het belang om te weten wat onder recht moet worden verstaan, is derhalve van essentieel belang.

Dat de UVRM aan het recht op zichzelf het hoogste gezag toekent, is met de aanduiding ‘suprematie’ een uitgemaakte zaak. Maar deze aanduiding alleen heft de noodzaak te weten wat onder recht moet worden verstaan niet op. In tegendeel versterkt zij die juist, nu evident is welke macht het recht met die aanduiding toekomt. Immers wordt het daarmee ingevolgd de UVRM geacht boven alle mensen te staan. Want niet de mens waarborgt volgens de UVRM de beleving van de rechten van de mens, maar het recht zelf.

Niet alleen op mondiaal niveau is het van belang te weten wat onder ‘recht’ moet worden verstaan. Ook nationaal is het antwoord op die vraag van wezenlijk belang, indien beseft wordt dat bij ons de rechter in concrete gevallen recht moet spreken op basis van het Surinaamse recht. Dus wat het Surinaamse recht is en waar wij het vinden, zijn ook wezenlijke vragen die beantwoording behoeven.

Het juridisch woordenboek kent twee betekenissen toe aan het woord ‘recht’. De eerste is een objectieve: “geheel van regels en van normen aangaande enig aspect van het gemeenschapsleven onderscheiden in publiekrecht en privaatrecht”. De tweede is een subjectieve: “de door het objectieve recht verleende en beschermde bevoegdheid van een persoon.” Met deze betekenissen is allerminst duidelijk geworden wat onder recht, zoals bedoeld in de UVRM of in het Surinaamse recht, moet worden verstaan. Een nadere beschouwing van ‘het recht’ is daartoe ten zeerste geboden. Over welk recht gaat het in de UVRM? Wordt het recht gemaakt en zo ja, door wie? En wie bepaalt wat in een concreet geval recht is? Dit zijn vragen waarvan de antwoorden kunnen helpen om te begrijpen wat recht in de zin van de UVRM is. Wij zullen hierna een poging wagen u de antwoorden op deze vragen te geven.

Bronnen van recht

In de afgelopen tientallen jaren heeft bij rechtswetenschappers, maar ook bij rechts-filofosen, het besef postgevat dat het objectieve recht niet uitsluitend uigemaakt wordt door de geschreven regel van overheidswege¹. Er wordt uitgelegd dat er drie rechtsbronnen bestaan. Te weten: de geschreven regel, de (rechterlijke) beslissing en de rechtsliteratuur (de doctrine). Verdragen, grondwetten, wetten, verordeningen, Staatsbesluiten, ministeriële regelingen, behoren in hun optiek tot de geschreven regel. De geschreven regel is in die gevallen niet een uit het niets naar willekeur geformuleerd voorschrift, bevoegdheid, verplichting of beginsel door het daartoe bevoegde orgaan, maar een vastlegging van een in ruime kring geaccepteerde situatie, behoefte of noodzakelijk geacht gedrag.

Naast de geschreven regel, maken ook de beslissingen van instanties die tot het nemen van die beslissingen bevoegd zijn, deel uit van het objectieve recht. Zo maken de beslissingen van de kantonrechters en het Hof van Justitie van Suriname deel uit van het Surinaamse recht. Maar evenzo maken daarvan deel uit de beslissingen van het Inter-Amerikaanse Hof voor de Rechten van de Mens.

¹ Paul Scholten, Asser-Scholten, Algemeen Deel, 1974 en Ronald Dworkin, Taking Rights Seriously, 1977.

De beslissers tot die beslissingen bevoegd, motiveren bij het geven van de beslissing waar zij het objectieve recht dat volgens hen voor het besliste geval geldt, gevonden hebben. Met andere woorden ook de beslissers maken niet zelf het recht.

Tot de derde rechtsbron, de rechtsliteratuur, worden gerekend de juridische handboeken van rechtswetenschappers en praktijkjuristen. Niet zelden geven zij daarin aan de hand van juridischwetenschappelijk onderzoek de stand weer van het objectieve recht, ook wel aangeduid als het geldende recht, maar ook die over een bepaalde feitelijke situatie, dus het subjectieve recht. Het onderzoek bestaat doorgaans uit de analyse van de geschreven regels, de rechtspraak, alsook van andere rechtsliteratuur. De schrijver bepaalt dus ook niet zelf wat het recht is.

Wie of wat bepaalt dan wel wat het recht is?

Hiervoor, bij de bespreking van de bronnen van het recht, is gesteld dat noch de regelgever, noch de beslisser en evenmin de rechtswetenschapper het objectieve recht maken. Wie bepaalt dan wat het objectieve recht is, indien het niet door mensen wordt gemaakt, indien het supereem is aan de mens? In het Engels praten we van: The Rule of Law and not The Rule of Men.

Om de vraag te beantwoorden, moet er gebruik gemaakt worden van het hiervoor vermelde onderscheid tussen objectief recht en subjectief recht. Binnen het recht kan er veel meer onderscheid gemaakt worden. Zo bestaat er: privaatsrecht versus publiek recht; nationaal recht versus internationaal recht; hoger recht versus lager recht; formeel recht versus materieel recht, dwingend recht versus regelend recht. Ook is er verschil in rechtssystemen. Het Surinaamse recht is gebaseerd op wat genoemd wordt Civil Law². Het recht van Guyana daarentegen is gebaseerd op het Common Law-rechtssysteem.

Het objectieve recht nu omvat het recht zoals dat als geheel van regels, normen, beginselen, gebruiken, algemeen aanvaarde wetenschappelijke opvattingen en rechtsbeslissingen bekend staat. Met andere woorden het objectieve recht, wat ook genoemd wordt het geldende recht, is een continuüm. Wat het objectieve recht is, wordt dus niet door een persoon of een instituut bepaald, maar behelst een op zichzelf staand gegeven op een bepaald moment in tijd en plaats.

Het subjectieve recht daartegen geeft aan welk subject welke rechten toekomen in een concrete situatie. Met andere woorden het subjectieve recht kan altijd gevonden worden. Sterker nog: moet altijd gevonden kunnen worden!

² Civil Law gaat uit van het principe van de geschreven regel, zoals bijvoorbeeld een wet. Common Law neemt echter de rechterlijke uitspraak als uitgangspunt, maar kent ook het principe van wetgeving.

Hoe komen wij nu bij het subjectieve recht?

Dat aan het recht, in objectieve en subjectieve zin, oppergezag wordt toegekend en dat haar aanwezigheid en erkenning door alle mensen van fundamenteel belang is voor de vrede op aarde, maakt die vrede niet zonder meer tot een gegeven. Daarvoor is het nodig dat de individuele rechtzoekende, het rechtssubject, ook in concreto de toegang tot het recht heeft.

Bij de vraag om te weten wat recht is in een concrete situatie, kan degene die daartoe geroepen is zich in zijn onderzoek dus niet beperken tot de kennisneming van de geschreven regel alleen. De beslisser bijvoorbeeld zal ook kennis moeten kunnen nemen van de achterliggende gedachten, de bedoeling, die de makers van bijvoorbeeld een wettelijke regel voor ogen hebben gestaan. Want de beslisser is niet bevoegd de regel een betekenis te geven die de makers niet voor ogen hebben gehad, want we zagen hiervoor dat de beslisser geen recht maakt. De achterliggende gedachten van de makers van de regel is bij ons te vinden in bijvoorbeeld de Memorie van Toelichting en/of de Nota van Toelichting en/of de parlementaire verslagen gemaakt van de discussies die zijn voorafgegaan aan de aanneming van het wetsontwerp tot wet.

Maar omdat de regel niet de enige bron van recht is, zal de beslisser ook kennis moeten kunnen nemen van beslissingen die door andere rechters over het geval c.q. soortgelijk geval, waarover hij te beslissen heeft, gegeven is. In het bijzonder van de beslissingen van de hoogste rechts-instantie. Want wat reeds in die beslissingen besloten ligt, is zoals wij hiervoor zagen ook recht.

Wij zagen hiervoor ook dat de rechtsliteratuur, de doctrine, de derde bron vormt waarin het recht gevonden kan worden, dus waarin ook zeker gezocht moet worden naar het recht voor het concrete geval. De beslisser zal in het proces van rechtvinding dus ook de toegang moeten hebben tot de rechtsliteratuur. Het rechtsvindingsproces vraagt daarom om een actieve opstelling van de bij het proces betrokken partijen. De beslisser daarenboven zal in staat moeten worden gesteld om snel zijn weg te vinden in de toepasselijke regels, beslissingen en rechtsliteratuur. Deze zullen dus voor hem te allen tijde beschikbaar moeten zijn en ook overzichtelijk zijn bijgehouden. Het rechtsvindingsproces is derhalve arbeidsintensief en vraagt om een hoge mate van concentratie en om een gedegen opleiding van de bij het proces betrokken partijen. Zeker ook en niet minder belangrijk voor wat betreft de vaststelling van de feiten van het concrete geval.

De rechtstheorie heeft de beslissers daarenboven verschillende redeneer-methoden ter hand gesteld om ook in de niet eenvoudige gevallen, de zogenoemde 'hard cases', waarvoor niet gelijk een regel, beslissing of opvatting aan te wijzen is, het recht toch te kunnen vinden. Een deugdelijk rechtsvindings-proces kenmerkt zich volgens het recht zelf door een systeem van hertoetsing van elke beslissing.

Conclusie

Recht op zichzelf beschouwd, is na het leven misschien het hoogste goed. De beleving ervan daarentegen voor sommigen misschien zelfs het hoogste³. De noodzaak van de toegang tot het recht is derhalve zonder meer evident. Maar evenzo wat onder recht moet worden verstaan, hoe en waar het voor degenen die het in een concrete situatie nodig hebben, gevonden wordt.

In de hedendaagse maatschappij is rechtsvinding een zeer kostbare aangelegenheid gebleken, doch echter een waar wij mensen ons ten volle hard voor zullen moeten blijven maken.

³ Nelson Mandela heeft gestreden voor het recht op gelijke behandeling en stelde op 20 april 1964 in het Rovinia-proces: "Mijn hele leven heb ik mij gewijd aan de strijd van het Afrikaanse volk. Ik heb tegen blanke dominantie gevochten en ik heb tegen zwarte dominantie gevochten. Ik heb het ideaal gekoesterd van een vrije en democratische samenleving, waarin alle mensen in harmonie en met gelijke kansen samenleven. Het is een ideaal waar ik voor leef en dat ik hoop te bereiken. Maar als het moet..... is het een ideaal waarvoor ik bereid ben te sterven.

Stichting voor de Rechtsorde in Suriname
Frederik Derbystraat 13
Paramaribo
Tel. Nr: +597 893 22 60
E-mail: info@sris.sr

©SRiS 2018